

Jómód és teljesítmény

A társadalom boldogulása jelkesít, a szomszéd boldogulása legalábbis elgondolkodtat.

„A tsz több tagjának van milliós betétje a helyi takarékszövetkezetben. Bezzeg a bejáró munkás — egy keresetből hat gyermeket nevel — a hónap végén kölcsönből él, mert hitelt nem ad az AFESZ.” „A főváros körül emeleletes családi házak gyűrűje. A legtöbb portán, a garázsban ott a személygépkocsi. Ennyi embernek ennyi pénz? Miből? Még a tőkés állam is elszámoltatja polgárait.”

1.

Két vélekedés a sok közül. Mindkettő jelzi, hogy a falusi élethez sokféle illúzió, a háztáji gazdaságokhoz megannyi előítélet tapad. Jelzi a szocialista egyenlőség elletmondásait és a tudat korlátait.

Logikailag elfogadjuk a szinte már közhelyszerű szemléletet: A szocializmus viszonyai között a javakat — a termelő erőket és a tudat fejlettségi szintjének megfelelően — a végzett munka szerint osztják szét. Más szavakkal: érdekeltté tesszük a dolgozókat a termelés eredményeiben, hogy legyen elég kenyér, hús, ruha, építőanyag, lakás, szerszám, gép stb. És ahogyan gyarapszik az ország, úgy vállalhat egyre nagyobb részt az állam a gyermeknevelés, a tanulás, az egészségvédelem költségeiből.

Társadalmunkban az anyagi és szellemi javakat létrehozó munka lett a forrása az emberek megélhetésének és boldogulásának. Megszűntek a kizsákmányoló osztályok. Egyre inkább sikerül a spekulációs jellegű jövedelem- és vagyonteremtés mellékútjait is eltorlaszolni. Így hazánk állam-polgárai ahogyan dolgoznak, lényegében úgy éneket, boldogulnak. Ez persze csak némi egyszerűsítéssel igaz, mivel az eltartottak, főleg a nem keresőképessé gyermekek száma, a házastárs jövedelménél nagyobb mértékű, mint maga a munka.

Az átlagos teljesítmény többnyire az átlagos életszínvonal fedezetét teremti meg. Az átlag egyébként tömeges, nagyobb arányú, mint azt a statisztikai valószínűség indokolná. Mert a változatlanul tapasztalható bérezési egyenlőségi óhatatlanul a teljesítmények nivellálásának irányába hat. A bérezési gyakorlat még nem dijazza kellően a végzett munka mennyiségét, minőségét, bonyolultságát. A munka fizikai nehézsége az egyetlen teljesítménymérő, amely a munkaeörfény kényszerítő hatására anyagilag többé kevésbé elismert.

Noha társadalmi és egyéni érdek is a kiugró teljesítmény, mégis inkább csak a főtévékenység, a szervezett nagyüzem keretein kívül érhető el rendszeresen és viszonylag széles körben. Így az átlagotól érzékelhetően eltérő anyagi helyzet

alapja is rendszerint valami magánkontóra végzett többletmunka. Köztük méreteiben és társadalmi-gazdasági hatásában egyaránt — iparban csakúgy, mint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak körében — döntő a háztáji kertészkedés és állattenyésztés. A kisgazdaságok produktumairól a népgazdaság, a fogyasztó még hosszú időn át nem mondhat le.

2.

A világos egyértelmű elvek érvényesülése a mindennapi gyakorlatban nem elletmondásmentes. Szemléletű például, hogy némelyek a társadalmi fejlődés egész korszakát átugorva a maguk számára megteremtik a javak viszonylagos bőségét. Az viszont már kevésbé szembeötlő, hogy ki milyen teljesítményt nyújt ezért a jó módért. Ugy, hogy a heti negyvenkét órán túl még további ötven-hatvan órát, nyugdíjas családtagjaikkal, gyermekeikkel együtt pedig nem ritkán több száz órát is dolgoznak.

Vannak, akik megkérdőjelezik az ilyen, némamár önmegszó igyekezetet. Azt mondják, hogy nem a mi emberideálunk az, aki ébrenlét állapotában nem ismer más foglalatosságot, csak a munkát. Mit lehet erre válaszolni? A meditatív kategóriákusán kiküldetésnek ez a szférája már nehezen szabályozható. Ez igaz. De az is, hogy gazdasági haszna, fontossága miatt még hosszú ideig nélkülözhetetlen lesz ez a tevékenység. És miután ugyanis sok objektív és szubjektív tényező hat ellene, egyértelmű ösztönzést, határozott bátorítást igényel.

Vannak, akik örömeiket lelik a kemény munkában, az anyagi gyarapodásban. Az idősebb korosztály hosszú időn át fennmaradásáért vívott kérélelhetetlen harcot a természet, a társadalom erőivel szemben, és megedződött e küzdelemben. Egy életen át tartó szorgalom és lemondás ritka szerencsés esetben, legfeljebb néhány hold földdel gyarapította az utódok lételemét. Azzal, hogy a munka hatásfoka nagyobb, a kitűzött célelér pedig elérhető és emberi lett, a munkaközpont, az ambíció csak fokozódott.

A fiatalabb korosztályoknak, mivel nem járták ki ezt a kérélelhetetlen, szigorú iskolát, már más a szemléletük és más az életélményük. Eppen a legutóbbi két-három esztendő tapasztalatai bizonyítják félreérthetetlenül, hogy igen nehéz a paraszti munkaközpont és a kisgazdaságok elért termelési szintjének töretlen fenntartása. Bizonyítják továbbá, hogy az anyagi ösztönzés legkisebb bizonytalansága, a kemény munka értelmében és a kitűzött célelér realizálásába vetett hit átmeneti megingása pótolhatatlan gazdasági és politikai károkat okozhat.

A legfontosabb erkölcsi ösztönző a jó közszellem. Senki ne a háztáji igyekezet-től és a saját munkán alapuló személyes gyarapodástól féltse a közös gazdaság, vagy a sok gyermekes munkáscsalád boldogulását. „Aki hajlandó szabadsága idején pritaminpaprikát szedni, az kereszen a háztáji földön százezer forintot. És azt is meg kell fizetni, ha a gazda és családja vasárnap nem futballmeccsre és fagyaltozni megy, hanem a dinnye-földre dolgozni. Így majd nem tizenöt forint lesz a pritaminpaprika és tizenhét forint a dinnye kilója a piacon. Aki öt tehenet tart otthon, s napi egy hektó tejet ad le öt forintjával, attól senki se sajnálja a havi tizenötezeret. A tizenhárom éves lány dolga például a fejsze. Aki ezt irigylő csinálja utána.” A tizenötezer holdas termelőszövetkezet vezetősége — és szerencsére nem egyedül — mindent megtesz a háztáji termelés fejlesztéséért, az imént az elnök szavait idéztük. Sokfelé nyilvánvalóvá vált, hogy a szövetkezeti kollektíva és az egész társadalom érdeke a háztáji lehetőségek — a munkaeörfény, az istálló, az öntevékenység stb. — maximális kihasználása.

3.

A parasztság munkaeörfény, és szociális viszonyai gyökeresen átalakultak az utóbbi húsz esztendőben. Jól tudjuk, hogy ezt a változást a mezőgazdaság szocialista átszervezése hozta. De a szocialista mezőgazdaság része, szerves tartozéka, a háztáji termelés, hozzájárul az export révén a magyar népgazdaság fejlődéséhez, a jobb áruellátás révén pedig az életszínvonal megalapozásához. Vagyis a mezőgazdaság — és ezen belül a háztáji — fejlődése a városi embereknek, a munkásságnak is közvetlen érdeke. A megépült sok százezer új családlház, a lényegében ugyancsak jó részt saját erőből megvalósult faluközművesítés és urbanizáció pedig sok milliárdos kiadástól mentesítette az államkasszát, sőt ugyanennyivel gyarapította a nemzeti vagyont.

Kovács József

Egy szabadkai könyvről

Tény, hogy Szabadkán jóval több képzőművészeti kiadvány lát napvilágot mint Szegeden. Kötet jelent meg Vinkler Imre (1968), Hangya András (1970), Farkas Béla (1971) munkásságáról, közkinccsé vált Balázs G. Árpád (1969) és Baranyi Károly (1970) önéletrajza. A Városi Múzeum katalógusai nem egyszer kismonográfiának is beillenek.

Gajdos Tibor áldozatos munkája nyomán most újabb könyv — Képzőművészeti élet, Szabadkán a két világháború között — foglalkozik testvérvárosunk képzőművészeti életének egy szakaszával. A szerző a korabeli hírlapok átváltoztatásának eredményeként a két világháború közötti szabadkai művészetet krónikájaként írta meg. Hiányoljuk, hogy az időrendbe állított események pontos rögzítésén túl egy-egy életmű bemutatására, általánosítások levonására nem vállalkozott. Munkáját elsősorban filológiai teljesítménynek tekintjük, amely megbízható alapot ad minden további elemzéshez. Könyve végén az 1919 és 1941 között Szabadkán működött 28 képzőművész életrajzát ismerteti. A névsorban olyan művészek nevére is bukkanunk, akikről mi szegediek, fokozott érdeklődéssel olvasunk.

A Szegeden született Hódi Géza (1881—1942) a kiskunhalasi direktóriumban viselt tisztsége miatt először Bécsbe emigrált, majd 1921 és 1926 között Szabadkán élt. A helyi rendőrség figyelemfelkeltést is kapott a miniszteriumtól: „Szubotiván tartózkodik Hódi és Hajós... akik mint kommunisták ismertek és akik ma is ilyen szellemben tevékenykednek...”. Megtudjuk, hogy Hódi miből tartotta fenn magát: „Ő is kísérletezett festőiskolával... de megélhetését pártfogók és művészbárárok portréinak megfestésével, valamint a szibériai fogság emlékeit szinte nosztalgikus szépséggel és eredetiséggel megfestett képeinek előadásával igyekezett biztosítani.”

A 90. évét taposó Balázs G. Árpád a második világháború után került városunkba. „Szegeden a Dél-magyarország szerkesztőségében dolgozott, majd súlyos gégeoperáción esett át... Munkája eredményeként fölvetették a képzőművészek egyesítésére és számos tárlaton mutatta be alkotásait Budapesten és más városokban. 1959-ben... ismét visszatért Szabadkára, ahol műtermet kapott...”

Baranyi Károly (sz. 1894.) szobrászművész „a háború utáni években rövid ideig Budapesten, majd Szegeden működik és csak tizenkét év után, 1956-ban tér vissza szülővárosába. Újvidékre...”

Gajdos Tibor nyolcadik könyve úttörő és hézagpótló munka, eredményeit a későbbi kutatások nem nélkülözhetik. A szerző kiadásában megjelent könyvet gazdag képanyag teszi teljesebbé. (Szabadka, 1977.)

Apró Ferenc

Ólomkristály újdonságok

A kézzel csiszolt ólomkristálytermekeiről világhírű Ajkai Üvegyárban új készítmény kísérleti gyártását kezdték meg. Most készítik a mintakollekciót a külső színbevonattal ellátott ólomkristály kelyhekből, dísz tárgyakból. A színezett üveg gyártását főleg a külföldi vevők igényeire kezdte meg az Ajkai Üvegyár. Elsősorban az NSZK Kanada és az Amerikai Egyesült Államok kereskedői kérik ezeket a különlegességeket.

Kiállítási napló

AZ UTCÁRA VELÜK! — fogalmazódott meg, nem először, bennem, amikor végignéztam a November 7. Művelődési Központban rendezett *színházi plakátterv-kiállítás*. Az utcára velük! — mondjuk, sajnos még mindig gyakran, amikor a plakátokkal — a meg nem valószínű, igazi életétől megfosztott plakátokkal — kiállítótermekben találkozunk. Mert a plakát az utca művésze. Az a hivatása, célja és értelme, hogy a falakról, kerítésekről, hirdetőoszlopokról felhívja a járókelők figyelmét, informáljon és agításon a művészet eszközeivel is.

A legtöbb plakát eseményhez kapcsolódik. Különösen így van ez a kulturális plakátokkal, melyek sajátos eszközeikkel filmet, színházi előadást, kiállítást hirdetnek, népszerűsítetnek. A jó plakát — s maradjunk a nyolc művész színházi plakátterveit felsorakoztatni tárlatnál —, a jó színházi plakát kapocs, teátrum és képzőművészet, színházi előadás és néző között. Propagandista, agitátor és ízlést formáló, látáskultúrát nevelő, népművelői hivatást teljesítő műalkotás. A plakát sohasem lehet öncélú, de soha nem tud szolgálni sem maradni.

Bakos István, Balla Margit, Bányai István, Felvidéki András, Helényi Tibor, Kemény György, Molnár Kálmán és Schmall Károly plakáttervei mindazokkal az erényekkel rendelkeznek, melyeket a jó, modern plakáttól elvárhatunk — valamennyien eredetiek, egyéniek, ötletesek, szellemesek.

Egyikük szecessziós, másikuk a legmodernebb fotóeljárásokat alkalmazza, az egyik plakát barokkosan gazdag, a másik briliánsan szellemes, az egyik játékosan bájos, a másik ironikusan modern. Utára velük, s a többi hasonlóan jó, kiforrott és eredeti plakáttal! Mert nem vagyunk híján kiválóan képzett alkalmazott grafikusokkal, s mint a példa bizonyítja, több más mellett, nem vagyunk híján plakáttervekkel sem, de híján vagyunk az utcán kiragasztott, a hatalmas tömegekre hatást gyakoroló jó plakátokkal, és híján vagyunk tömeges méretekben a korszerű ízléssel, híján vagyunk vizuális kultúránk eredményeivel.

A LAKÁSBÁ VELÜK! — folytathatjuk a sort egy másik kiállításon, *Fabri Judit* kerámikus tárlatán, a Juhász Gyula Művelődési Központban. A hőmezővársárhelyi Majolliagyár fiatal iparművésze 1971-es sajtóházbéli és JATE-klubban rendezett tárlata után másodszor mutatkozik be Szegeden. Fejlődése, művészi érettsége igen szembeszökő. Kiállított alkotásait — funkcionális edényeket és dísz tárgyakat — érdemes szembebeszélgetni az iparművészet nemzetközileg is elfogadott definíciójával: „... Az ipari formatervezés alkotó tevékenység, melynek célja az ipar által előállított termékek formai tulajdonságainak meghatározása. Ezek a formai sajátosságok nem csupán külső jellegzetességek, hanem főleg azok a strukturális és funkcionális kapcsolatok, melyek a rendszert összefüggő egységé alakítják át, mind a gyártó, mind a felhasználó szempontjából...” Fabri Judit, aki a Kárpátalján született, s Lvovban végezte tanulmányait, úgy érkezett 1967-ben Magyarországra, hogy megismerte nemcsak a Kárpát-aljai népi kerámiaművészetét, de szinte az egész orosz kerámiafolkloort. A Majolliagyárba kerülve sok évtizedes cserepes hagyományokkal találkozott, s e hagyomány, no meg az új feladatok termékenyítően hatottak munkásságára, fejlődésére.

Fabri Judit az iparművész legszebb feladatának tartja, hogy munkáival képes megváltoztatni az emberi környezetet, alakítani, formálni, megszépíteni tudja azt. Tárlatának darabjai is ebből az igényből születtek. Tudja, hogy szükségünk van jól használható és szép edényekre. Anyanyelvi fokon igyekszik megismertetni és megszólaltatni a népművészeti hagyományok szín- és formakultúráját. Alkotásaira jellemző egyfajta „orosz” stílus, mely egyéni ízt ad munkáinak. Edényeit, csészéit jó megfogni, örömmel használni, funkcionális dísz tárgyai, vázái, tálai esztétikailag is tökéletes élményt nyújtanak, visszafogott, letisztult formák és díszítőelemek a kis lakások környezetét szervesítő és formáló darabjai lehetnek. Ha meg is lehetne vásárolni őket!

Dr. V. M.

Tandi Lajos

Ki a gyermek apja?

L. J.-né szegedi olvasónk fia négy hónapig járt egy lánnyal, akit 3 hónapos terhességét elvett feleségül. A gyermek megszületése után — egy évig éltek együtt, majd elváltak. Olvasónk arra kíváncsi, hogy az apa személyének megállapításánál mit mond a törvény, lehet-e az apa személyét vitatni és ebben az esetben hova kell fordulni, tisztázás végett?

Az apa személyének megállapítása végett a bírósághoz kell fordulni. A bíróság azt a férfit kötelezheti az apaság megállapítására, aki a gyermek tartására, aki az anyával a fogantatási időben szexuális életet élt, kivéve, ha lehetetlen, hogy a gyermek ebből a kapcsolatból származzék.

A gyermek apját háromféle módon lehet meghatározni: közvetlenül a törvény rendelkezése alapján, az apaság elismerése alapján és bi-

rosági döntés alapján. A törvény a társadalmi tapasztalatokra építve mondja ki, hogy kit kell a gyermek apjának tekinteni. A törvény rendelkezéseinek sarkalló atyasság pusztá vélelem, azaz feltételezés, amely mindaddig fennáll, míg az ellenkezőjét nem bizonyítják. A törvény három apasági vélelmet állít fel. Az első és legfontosabb apasági vélelem az, amely szerint a gyermek apja az a férfi, akivel az anya a fogantatási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak legalább egy része alatt házassági kötelékben állott. A fogantatási idő a gyermek születésének napjától visszafelé számított 182 és 300 napja között eltelt idő. A fogantatási időre vonatkozó eme szabályt a törvény adja meg. Tehát: az anya férje eme apasági vélelem szerint két esetben minősül apának: ha a fogantatási idő kezdetétől a gyermek születéséig az anyával mindvégig házasságban élt,

és akkor is, ha a terhesség bármely időpontjában az anya és a férfi házastársak voltak. A másik apasági vélelem arra az esetre szól, ha az anya a korábbi házasságának megszűnése után újabb házasságot köt és a gyermek az újabb házasságkötést követően — bármikor — születik. A harmadik apasági vélelem akkor érvényesül, ha az anya a gyermek születése után köt házasságot. A második és a harmadik apasági vélelem tényállása között a leglényegesebb különbség az, hogy amíg amott a gyermek egy újabb házasság fennállása alatt születik meg, addig itt a gyermek megszületését követi a házasságkötés.

Olvasónk fia esetében a törvényi rendelkezések alapján mindenképpen megállapítható az apa személye. Amennyiben az ellenkezőjét tudják bizonyítani, akkor forduljanak a bírósághoz.

Évezredes ékszer

Az Aral-tótól északnyugatra Alma Ata-i archeológusok kutatásai során egy kurgán sok évszázados agyagrétegében összesodort félemezt találtak. Megtisztítása és kisimítása után gondos vizsgálatokkal megállapították, hogy az időszámításunk

előtti 5. században élt az aranyműves, akinek csodálatos alkotásában gyönyörködhetnek. Az aranyelemest fémszökkel vésett, cízellalt farkas ékesíti. M. Kadiibajev archeológus szerint az arany ékszer a kazah sztyeppék egyik őslakójának ruháját díszítette.